

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

պարոն ՀՈՎԻԿ ԱԲԲԱՀԱՄՅԱՆԻՆ

Հարգելի պարոն Աբրահամյան

Ձեզ ենք ներկայացնում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եզրակացությունը Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պատգամավորներ Հովհաննես Մարգարյանի, Ռուբեն Գևորգյանի և Հովհաննես Սահակյանի՝ օրենսդրական նախաձեռնության կարգով ներկայացրած ՏՀայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացում կատարելու մասին՝, ՏՀայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ կատարելու մասին՝ և ՏՀայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություն կատարելու մասին՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենքների նախագծերի փաթեթի լրամշակված տարբերակի վերաբերյալ:

1. Նկատի ունենալով Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքի գործող 19-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ պարբերության, ինչպես նաև 5-րդ և 6-րդ մասերի դրույթների կարևորությունը՝ առաջարկում ենք դրանք արտացոլել նախագծի 1-ին հոդվածով ներկայացվող օրենսգրքի 19-րդ հոդվածի նոր խմբագրությունում:

Նախագծի 2-րդ հոդվածում Տմասով՝ բառը փոխարինել Տ պարագրաֆով՝ բառով:

2. Վիրավորանքի և զրպարտանքի համար պատասխանատվությունն ամբողջապես ապաքրեականացնելը կատարված է արհեստականորեն: Մասնավորապես, քրեական պատասխանատվությունը փոխարինվել է բացառապես հրապարակայնորեն արտահայտված վիրավորանքի և զրպարտության համար քաղաքացիական պատասխանատվությամբ: Արդյունքում, ոչ հրապարակային արտահայտված վիրավորանքը և զրպարտությունը դիտվում են բացառապես որևէ իրավական հետևանք չառաջացնող արարքներ: Օրինագծում դրված կանխավարկածի համաձայն ոչ հրապարակային արտահայտված վիրավորանքը չպետք է որևէ կերպ խաթարի անձի

պատիվն ու արժանապատվությունը, այսինքն՝ եթե վիրավորանք հասցնելուն ակնհաստեսներ չկան, ապա չպետք է պատիվն ու արժանապատվությունը խոցված համարել:

Խնդիրն առավել է բարդանում այն իմաստով, որ օրինագծում տրված չէ Տիրապարակային՝ եզրույթի բնորոշումը: Օրինակ, պարզ չէ, թե մեկ երկու անձի ներկայությամբ վիրավորանք հասցնելը հրապարակային է, թե՝ ոչ:

3. Ըստ օրինագծի, վիրավորանքը և զրպարտությունը միմյանցից տարբերվում են սոսկ նրանով, որ զրպարտության դեպքում հրապարակվում են իրականությանը չհամապատասխանող տվյալներ, ինչը վիրավորանքի դեպքում պարտադիր չէ: Ակնհայտ է, որ հատկապես այն դեպքում, երբ փաստական տվյալները չեն համապատասխանելու իրականությանը, գործնականում պարզապես հնարավոր չի լինելու սահմանազատել վիրավորանքը զրպարտությունից: Հարկ է հստակ շարադրել այդ երկու հասկացությունները և տալ դրանց սպառիչ բնորոշումը՝ հաշվի առնելով իրավունքի տեսությունում արդեն իսկ ձևավորված չափանիշները:

Ընդ որում, այդ սահմանազատումը խիստ անհրաժեշտ է, քանի որ դրանցից յուրաքանչյուրի համար օրինագծում նախատեսված են ինքնուրույն իրավական հետևանքներ:

Առավել մտահոգիչ է այն, որ օրինագծում ընդհանրապես անտեսված են բարի համբավի պաշտպանության համար իրավական կարգավորումները: Մասնավորապես, հասկանալի չէ, ինչ՞ կարգով կարող է պաշտպանվել բարի համբավը և իրավական ինչ՞ բնորոշում այն կարող է ունենալ:

4. Դատական քննության ընթացքում գործի հանգամանքների վերաբերյալ արտահայտությունները չեն կարող անվերապահորեն չհամարվել զրպարտություն: Վերջին հաշվով, եթե. օրինակ, դատախազը գործի հանգամանքների առնչությամբ զրպարտում է փաստաբանին, ապա դա չի կարող դիտվել, որպես արդարադատության իրականացման անխուսափելի տարր, իսկ ներկայացված ձևակերպումից բխում է, որ նշված իրավիճակը ևս կարող է դրա տակ ընկնել:

Անհրաժեշտ է հստակ սահմանել, որ խոսքը ոչ թե ընդհանրապես գործի հանգամանքների, այլ առաջադրված մեղադրանքի մասին է:

5. Առաջարկում ենք Տնփանվագ փոխհատուցում՝ բառերը փոխարինել Տփոխհատուցում՝ բառով, քանզի նշված փոխհատուցման տեսակները, ըստ էության, չեն էլ կարող շարունակական լինել:

Ելնելով շարադրվածից՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունն օրենքների նախագծերի փաթեթի լրամշակված տարբերակը ընդունելի կհամարի ներկայացված առաջարկությունների ընդունման դեպքում:

Միաժամանակ հայտնում ենք, որ Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովում նախագծերի փաթեթը քննարկելիս, հարակից զեկուցմամբ հանդես կգա Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարար Գևորգ Դանիելյանը:

Հարգանքով՝

ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆԸ**

**Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում
փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին**

Հոդված 1. Հայաստանի Հանրապետության 1998 թվականի մայիսի 5-ի քաղաքացիական օրենսգրքի (այսուհետ՝ օրենսգիրք) 19-րդ հոդվածը շարադրել հետեւյալ խմբագրությամբ.

Հոդված 19. Պատվի, արժանապատվության, գործարար համբավի պաշտպանությունը

Անձի պատիվը, արժանապատվությունը, գործարար համբավը ենթակա են պաշտպանության այլ անձի կողմից հրապարակայնորեն արտահայտված վիրավորանքից եւ զրպարտությունից՝ սույն օրենսգրքով եւ այլ օրենքներով սահմանված դեպքերում ու կարգով:

Հոդված 2. Օրենսգրքի 60-րդ գլուխը լրացնել հետեւյալ բովանդակությամբ նոր՝ 2.1.-րդ մասով.

„2.1. Պատվին, արժանապատվությանը եւ գործարար համբավին պատճառված վնասի հատուցման կարգը եւ պայմանները:

Հոդված 1087.1. Պատվին, արժանապատվությանը կամ գործարար համբավին պատճառված վնասի հատուցման կարգը եւ պայմանները

1. Անձն, որի պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավը արատավորել են վիրավորանքի կամ զրպարտության միջոցով, կարող է դիմել դատարան վիրավորանք հասցրած կամ զրպարտություն կատարած անձի դեմ:

2. Սույն օրենսգրքի իմաստով վիրավորանքը՝ խոսքի, պատկերի, ձայնի, նշանի կամ այլ միջոցով պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավը արատավորելու նպատակով կատարված հրապարակային արտահայտությունն է (կարծիքը կամ գնահատող դատողությունը (value judgement)):

Սույն հոդվածի իմաստով արտահայտությունը չի համարվում անձին արատավորելու մտադրությամբ կատարված, եթե այն տվյալ իրավիճակում եւ իր բովանդակությամբ պայմանավորված է գերակշռող հանրային շահով:

3. Սույն օրենսգրքի իմաստով զրպարտությունը՝ անձի վերաբերյալ նրա պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավը արատավորող եւ իրականությամբ

չհամապատասխանող փաստացի տվյալների (statement of fact) հրապարակային արտահայտությունն է:

4. Չրպարտության վերաբերյալ գործերով անհրաժեշտ փաստական հանգամանքների առկայության կամ բացակայության ապացուցման պարտականությունը, կրում է պատասխանողը: Այն փոխանցվում է հայցվորին, եթե ապացուցման պարտականությունը պատասխանողից պահանջում է ոչ ողջամիտ գործողություններ կամ ջանքեր, մինչդեռ հայցվորը տիրապետում է անհրաժեշտ ապացույցները:

5. Սույն հոդվածի 3-րդ մասում նշված փաստացի տվյալները չեն մեկնաբանվում որպես զրպարտություն:

ա) եթե դրանք տեղ են գտել դատական քննության ընթացքում դատական քննության մասնակցի կողմից քննվող գործի հանգամանքների վերաբերյալ կատարված արտահայտությունում,

բ) եթե այն արտահայտելը տվյալ իրավիճակում եւ իր բովանդակությամբ պայմանավորված է գերակշռող հանրային շահով, եւ եթե անձն ապացուցի, որ ողջամտության սահմաններում ձեռնարկել է միջոցներ պարզելու դրանց ճշմարտությունը եւ հիմնավորվածությունը, ինչպես նաեւ հավասարակշռված եւ բարեխիղճ է ներկայացրել այդ տվյալները:

6. Վիրավորանքի դեպքում անձն որպես բարոյական վնասի հատուցում իրավունք ունի իրեն վիրավորանք հասցրած անձից դատական կարգով պահանջել ստորև թվարկված միջոցներից մեկը կամ մի քանիսը՝

ա) հրապարակային ներողություն: Ներողություն հայտնելու ձեռք սահմանում է դատարանը,

բ) հերքում, եթե դա հնարավոր է՝ հաշվի առնելով վիրավորանքում տեղ գտած արտահայտության էությունը, չեղման ձեռք սահմանում է դատարանը,

գ) վիրավորանք տարածած ԶԼՄ-ում դատարանի վճռի հրապարակում: Հրապարակման եղանակը եւ ծավալը սահմանում է դատարանը,

գ) միանվագ փոխհատուցման վճարում

- նվազագույն աշխատավարձի մինչեւ 250-ապատիկի չափով,
- վիրավորանքը անձի դիտավորության կամ կոպիտ անզգուշության հետեւանքով զանգվածային լրատվության միջոցներով տարածվելու դեպքում՝ նվազագույն աշխատավարձի մինչեւ 500-ապատիկի չափով
- զանգվածային լրատվության միջոցով վիրավորանքի դեպքում զանգվածային լրատվություն իրականացնողի կողմից՝ նվազագույն աշխատավարձի մինչեւ 1000-ապատիկի չափով:

Գումարի չափը սահմանում է դատարանը՝ հաշվի առնելով կոնկրետ գործի առանձնահատկությունները :

7. Չրպարտության դեպքում անձն իրավունք ունի որպես բարոյական վնասի հատուցում իրեն զրպարտած անձից դատական կարգով պահանջել ստորև քվարկված միջոցներից մեկը կամ մի քանիսը՝

ա) զրպարտություն հանդիսացող փաստացի տվյալների հրապարակային հեղքում: Հեղքման ձեռք սահմանում է դատարանը «Ձանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով,

բ) զրպարտությունը տարածած ԶԼՄ-ում դատարանի վճռի հրապարակում: Հրապարակման եղանակը եւ ծավալը սահմանում է դատարանը,

գ) միանվագ փոխհատուցման վճարում՝

- նվազագույն աշխատավաճի մինչեւ 500-ապատիկի չափով,
- զրպարտությունը անձի դիտավորության կամ կոպիտ անգգուշության հետեւանքով զանգվածային լրատվության միջոցներով տարածվելու դեպքում՝ նվազագույն աշխատավարձի մինչեւ 1000-ապատիկի չափով
- զանգվածային լրատվության միջոցով զրպարտության դեպքում զանգվածային լրատվություն իրականացնողի կողմից՝՝ նվազագույն աշխատավարձի մինչեւ 2000-ապատիկի չափով:

Գումարի չափը սահմանում է դատարանը՝ հաշվի առնելով կոնկրետ գործի առանձնահատկությունները:

8. Սույն հոդվածի 6- 7-րդ մասերով սահմանված քառյական վնասի հատուցում ստանալու հետ միասին անձն իրավունք ունի իրեն վիրավորանք հասցրած կամ զրպարտած անձից դատական կարգով պահանջել վիրավորանքի կամ զրպարտության հետեւանքով իրեն պատճառված նյութական վնասները, այդ թվում՝ աղքատի դատական ծախսերը եւ խախտված իրավունքների վերականգման համար իր կողմից կատարված աղքատի ծախսերը:

9. Սույն հոդվածով սահմանված կարգով իրավունքի պաշտպանության հայց կարող է ներկայացվել դատարան վիրավորանքի կամ զրպարտության տարածման մասին անձին հայտնի դառնալու պահից մեկ ամսվա ընթացքում, սակայն ամեն դեպքում ոչ ուշ քան հրապարակման պահից վեց ամսվա ընթացքում:

Հոդված 3. Օրենսգրքի 22-րդ հոդվածի ,19 հոդվածով քառերը փոխարինել ,1087.1-րդ հոդվածով քառերով:

Հոդված 4. Եզրափակիչ դրույթներ

Սույն օրենքը ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հարապարակմանը հաջորդող տասներորդ օրվանից:

Հ. Սահակյան 05.04.2018

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԸ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԶԱՂԱԶԱՅԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՄԱԳՐԱԾԻՄ
ՓՈԳՈՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ**

Հոդված 1. Հայաստանի Հանրապետության 1998 թվականի մայիսի 5-ի քաղաքացիական օրենսգրքի (այսուհետ՝ օրենսգիրք) 19-րդ հոդվածը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ.

«Հոդված 19. Պատվի, արժանապատվության և գործարար համբավի պաշտպանությունը

Քաղաքացու պատվի, արժանապատվությունը և գործարար համբավը ենթակա են պաշտպանության այլ անձի (անձանց) կողմից հրապարակայնորեն արտահայտված վիրավորանքից եւ զրպարտությունից՝ սույն օրենսգրքով և այլ օրենքներով սահմանված դեպքերում ու կարգով»:»

Հոդված 2. Օրենսգրքի 60-րդ գլուխը լրացնել հետևյալ բովանդակությամբ նոր՝ 2.1-րդ պարագրաֆով.

«§2.1. Պատվին, արժանապատվությանը և գործարար համբավին պատճառված վնասի հատուցման կարգը և պայմանները:

Հոդված 1087.1. Պատվին, արժանապատվությանը և գործարար համբավին պատճառված վնասի հատուցման կարգը և պայմանները

1. Քաղաքացին, որի կարծիքով իր պատվի, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավը արատավորել են վիրավորանքի կամ զրպարտության միջոցով, կարող է դիմել դատարան վիրավորանքը կամ զրպարտությունը հրապարակայնորեն տարածած անձի դեմ:
2. Սույն օրենսգրքի իմաստով վիրավորանք է համարվում խոսքի, պատկերի, ձայնի, նշանի կամ այլ միջոցով կատարված հրապարակային արտահայտությունը (կարծիքը կամ գնահատող դատողությունը), որի նպատակը կամ մտադրությունը անձին արատավորելն է:

Սույն հոդվածի իմաստով արտահայտությունը չի համարվում անձին արատավորելու մտադրությամբ տարածված, եթե այն ամյալ իրավիճակում և իր բովանդակությամբ պայմանավորված է գերակշռող համոզային կամ իրավաչափ մասնավոր շահով:

3. Սույն օրենսգրքի իմաստով զրպարտություն է համարվում անձի վերաբերյալ այնպիսի ոչ ճշմարիտ փաստացի տվյալների հրապարակային տարածումը,¹¹ որոնք արատավորում են նրա պատիվը, արժանապատվությունը և գործարար համբավը:

4. Սույն հոդվածում նախատեսված գործերով անհրաժեշտ փաստացի տվյալների (հանգամանքների) ապացուցման բեռը, կրում է պատասխանողը: Այն փոխանցվում է հայցվորին, եթե ապացուցման պարտականությունը պատասխանողից պահանջում է ոչ ողջամիտ գործողություններ, մինչդեռ հայցվորն է տիրապետում այդ փաստացի տվյալներին (հանգամանքներին):

5. Սույն հոդվածի 3-րդ մասում նշված փաստացի տվյալները չեն մեկնաբանվում որպես զրպարտություն, եթե դրանք տեղ են գտել՝

ա) օրենսդիր մարմնում լուսմների և նիստերի ընթացքում արված ելույթում:

բ) օրենսդիր մարմնի մշտական կամ ժամանակավոր հանձնաժողովում, (հանձնախմբում) լուսմների ընթացքում արված հայտարարությունում, եթե այն առնչվում է այդ մարմնում քննվող խնդրին,

գ) դատական քննության մասնակցի կողմից դատական քննության ընթացքում արված հայտարարությունում, որը վերաբերել է քննվող գործի հանգամանքներին,

դ) գիտական կամ հանրային խնդրի քննարկմանը մասնակցելու նպատակով արված հայտարարությունում, երբ ապացուցվի, որ դրանք տարածած անձը ողջամտության սահմաններում ձեռնարկել է միջոցներ պարզելու դրանց ճշմարտությունը և (կամ) հիմնավորելու դրանց մեջ առկա մեղադրանքները, ինչպես նաև հավասարակշռված և բարեխիղճ է ներկայացրել այդ տվյալները:

6. Վիրավորանքի դեպքում քաղաքացին իրավունք ունի իրեն վիրավորանք հասցրած անձից դատական կարգով պահանջել՝

ա) հրապարակային ներողություն.

բ) հերքում, եթե դա հնարավոր է՝ հաշվի առնելով վիրավորանքում տեղ գտած արտահայտության (արտահայտությունների) էությունը.

գ) միանվագ փոխհատուցման վճարում նվազագույն աշխատավաճառի մինչև 250-ապատիկի չափով: Գումարի չափը սահմանում է դատարանը՝ հաշվի առնելով կոնկրետ գործի առանձնահատկությունները:

7. Զրպարտության դեպքում քաղաքացին իրավունք ունի իրեն զրպարտած անձից դատական կարգով սպահանջել՝

ա) զրպարտություն հանդիսացող փաստացի տվյալների հրապարակային հերքում

բ) միանվագ փոխհատուցման վճարում նվազագույն աշխատավաճառի մինչև 500-ապատիկի չափով: Գումարի չափը սահմանում է դատարանը՝ հաշվի առնելով կոնկրետ գործի առանձնահատկությունները:

8. Սույն հոդվածի 6-րդ և 7-րդ մասերով սահմանված միջոցներով բավարարում ստանալու հետ միասին քաղաքացին իրավունք ունի իրեն վիրավորանք հասցրած կամ զրպարտած անձից դատական կարգով պահանջել վիրավորանքի կամ զրպարտության հետևանքով իրեն պատճառված վնասները, այդ թվում՝ դատական ծախսերը և խախտված իրավունքների վերականգնման համար իր կողմից կատարված ծախսերը, որոնց չափը սահմանում է դատարանը:

9. Եթե վիրավորանքը կամ զրպարտությունը դրանք տարածած անձի ղեկավարության կամ կռպիտ անգոգոչության հետևանքով տարածվել են զանգվածային լրատվության միջոցներով, ապա այդ անձը որպես բարոյական վնասի հատուցում պետե վճարի միանվագ գումար համապատասխանաբար զրպարտության դեպքում՝ նվազագույն աշխատավարձի 1000-ապատիկի, իսկ վիրավորանքի դեպքում՝ մինչև 500-ապատիկի չափով: Գումարի չափը սահմանում է դատարանը՝ հաշվի առնելով կոնկրետ գործի առանձնահատկությունները:

10. Եթե վիրավորանքը կամ զրպարտությունը տարածվել են զանգվածային լրատվության միջոցներով, բացառությամբ, եթե մեծ տեղեկությունը տարածվել է հեռուստատեսությամբ և(կամ) ռադիոյով ուղիղ հեռարձակմամբ, ապա վնաս կրած անձն իրավունք ունի զանգվածային լրատվական գործողություն իրականացնողից պահանջել՝

ա/ հրապարակել պատասխան,

բ/ ուղղել փաստերի մասին սխալ հայտարարությունը,

գ/ հրապարակել դատարանի վճիռը, որը հավաստում է փաստերի մասին սխալ լինելը,

դ/ վճարել վնասհատուցում սույն հոդվածի 11-րդ մասով սահմանված կարգով:

11. Եթե սույն հոդվածի 10-րդ մասով սահմանված միջոցները բավարար չեն խախտած իրավունքները վերականգնելու համար, ապա դատարանը կարող է զանգվածային լրատվական գործունեություն իրականացնողից պահանջել վճարել համապատասխանաբար զրպարտության դեպքում նվազագույն աշխատավարձի մինչև 2000-ապատիկի իսկ վիրավորանքի դեպքում մինչև 1000-ապատիկի չափով միանված գումար:

Գումարի չափը սահմանելիս դատարանը պետք է հաշվի առնի հետևյալ հանգամանքները.

ա) զանգվածային լրատվության միջոցի կողմից պատասխան կամ ուղղում հրապարակելու մասին առաջարկ լինելը,

բ) վիճարկվող հրապարակման հավասարակշռված ձևով ներկայացված լինելը,

գ) հրապարակման վերաբերելիությունը էական հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող խնդիրներին և դրա նպատակաուղղվածությունը հանրային շահին ծառայելուն:

12. Անձը կարող է ազատվել սույն հոդվածով սահմանված պատասխանատվությունից, եթե նա կրկնել է այնպիսի զրպարտող փաստացի տվյալ, որը նախկինում հրապարակայնորեն տարածվել է և չի հերքվել զանգվածային լրատվության մասին ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով և ժամկետում:
13. Անձը չի կարող ազատվել սույն հոդվածով սահմանված պատասխանատվությունից, եթե նա կրկնել է նախկինում մեկ այլ անձի կողմից արտահայտված վիրավորանք՝ անկախ դրա տարածման միջոցներից և ժամկետից:
14. Դատարանը սույն հոդվածով սահմանված վնասի հատուցման չափը սահմանելիս պետք է հաշվի առնի պատասխանողի գույքային դրությունը:
15. Սույն հոդվածով սահմանված կարգով իրավունքի պաշտպանության հայց կարող է ներկայացվել դատարան վիրավորանքի կամ զրպարտության տարածման մասին անձին հայտնի դառնալու պահից մեկ տարվա ընթացքում:
16. Անձի գործարար համբավի պաշտպանության մասին սույն հոդվածի կանոնները համապատասխանաբար կիրառվում են իրավաբանական անձի գործարար համբավի պաշտպանության նկատմամբ:

Հոդված 3. Օրենսգրքի 22-րդ հոդվածի «19 հոդվածով» բառերը փոխարինել «1087.1-րդ հոդվածով» բառերով:

Հոդված 4. Եզրափակիչ դրույթներ

Սույն օրենքը ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հարպարակմանը հաջորդող տասներորդ օրվանից:

Պ-774¹-25.11.2009-ՊԻ-010/0

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՔԸ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԶԲԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐԱԴՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ**

Հոդված 1. Հայաստանի Հանրապետության 2003 թվականի ապրիլի 18-ի քրեական օրենսգրքի 135-րդ և 136-րդ հոդվածները ճանաչել ուժը կորցրած:

Հոդված 2. Սույն օրենքն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հարպարակմանը հաջորդող տասներորդ օրվանից:

Պ-774²-25.11.2009-ՊԻ-010/0

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՔԸ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԶԲԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐԱԴՈՒՄ
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ**

Հոդված 1. Հայաստանի Հանրապետության 1998 թվականի հուլիսի 1-ի քրեական դատավարության օրենսգրքի 183-րդ հոդվածի 1-ին մասից հանել «135-րդ հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերով, 136-րդ հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերով» բառերը:

Հոդված 2. Սույն օրենքն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հարպարակմանը հաջորդող տասներորդ օրվանից:

ՏԵՂԵԿԱՆՔ - Հ Ի Մ Ն Ա Վ Ո Ր ՈՒ Մ

«Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացում կատարելու մասին», «Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքում փոփոխություն կատարելու մասին» և «Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություն կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքների մախագծերի փաթեթի ընդունման անհրաժեշտության

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացում կատարելու մասին Հայաստանի Հանրապետության օրենքի, Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ կատարելու և Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություն կատարելու մասին մախագծերի փաթեթի ընդունումը նպատակ ունի կարգավորել խոսքի ազատության չարաշահման հետ կապված հասարակական հարաբերությունները: Նման կարգավորումը միտված է պաշտպանելու անձի պատիվն ու արժանապատվությունը, կեղծ զրպարտչական և (կամ) վիրավորական արտահայտություններից: Խոսքի արտահայտությունն ընդունելով որպես բարձրագույն արժեք ժողովրդավարական հասարակությունում, այնուամենայնիվ, անհրաժեշտ է փաստել, որ այն բացարձակ իրավունք չէ և կարող է սահմանափակվել այլոց իրավունքների պաշտպանության նպատակով (Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ մաս, ՀՀ Սահմանադրության 43-րդ հոդված): Խոսքի ազատության սահմանափակումը կարող է լինել իրավաչափ, եթե այդ սահմանափակումը պաշտպանում է որևէ անձի պաիվը, արժանապատվությունը և գործարար համբավը, եթե այդ սահմանափակումը սահմանված է օրենքով և եթե այդ սահմանափակման դեպքում մախատեսված պատասխանատվությունը համաչափ է ժողովրդավարական հասարակության չափանիշների տեսանկյունից: Չնայած այն հանգամանքին, որ յուրաքանչյուր ոք ունի խոսքի ազատության իրավունք, այնուամենայնիվ չպետք է մոռանալ, որ յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի, որպեսզի հարգվի իր անձնական ու ընտանեկան կյանքը:

Որպես անձի պատվի, արժանապատվության և բարի համբավի պաշտպանության սահմանադրական իրավունքի ապահովման երաշխիք՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 19-րդ հոդվածի առաջին մասը սահմանում է. «Քաղաքացին իրավունք ունի դատարանով պահանջել հեքքել իր պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավն արատավորող տեղեկությունները, եթե նման տեղեկություններ ապրածած անձը չսուսացուցի, որ դրանք համապատասխանում են իրականությանը»: «Ձաանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է. «Անձն իրավունք ունի լրատվական գործունեություն իրականացնողից պահանջել

հերքելու իր իրավունքները խախտող փաստացի անճշտությունները, որոնք տեղ են գտել լրատվական գործունեություն իրականացնողի տարածած տեղեկատվության մեջ, եթե վերջինս չի ապացուցում, որ այդ փաստերը համապատասխանում են իրականությանը»:

Այս հոդվածներից երևում է, որ Հայաստանում պատվի, արժանապատվության և գործարար համբավի քաղաքացիաիրավական պաշտպանության առաջին և հիմնական ձևը միայն հերքումն է, իսկ դրա համար առաջին կարևոր պայմանն այն է, որ տարածված տեղեկատվությունը պետք է արատավորի մարդու պատիվն ու արժանապատվությունը, խախտի նրա իրավունքները: Նշված դրույթներում, սակայն, բացակայում է արատավորող ճանաչելու չափանիշները: Յուրաքանչյուր դեպքում դատարանը պետք է հիմք ընդունի, եթե արդյոք տարածված տեղեկությունները հասարակության մեջ ընկալվում են որպես արատավորող, ինչպես օրինակ՝ անգորագետ, հիմար, պատենհասպաշտ, դրածու և այլ արտահայտությունները կամ տարբեր անհատական որակումներով մերկայացնելը:

Բացի այդ վերոնշյալ դրույթների համաձայն ապացուցման պարտականությունը դրված է տեղեկություններ տարածած անձի՝ պատասխանողի վրա, այն դեպքում, երբ Արտիկլ 19 կազմակերպության «Մահմանել գրադարությունը» հրապարակման 7-րդ սկզբունքում ամրագրված է, որ տեղեկությունները կեղծ լինելը ապացուցելու պարտականությունը պետք է կրի հայցվորը:

Նախագծում տեղ գտած սահմանումները և ձևակերպումները առավելագույնս հստակեցվել են, որպեսզի խոսքի ազատությունը և այդ իրավունքի իրացնողները առավելագույնս պաշտպանված լինեն վիրավորանքի կամ գրադարության կամայական մեկնաբանություններից:

Այսպես, փոփոխվող հոդվածի համաձայն՝

ա) վիրավորանք է համարվում խոսքի, պատկերի, ձայնի, մշանի կամ այլ միջոցով կատարված հրապարակային արտահայտությունը (կարծիքը կամ գնահատող դատողությունը), որի նպատակը կամ մտադրությունը անձին արատավորելն:

բ) գրադարություն է համարվում անձի վերաբերյալ այնպիսի ոչ ճշմարիտ փաստացի տվյալների հրապարակային տարածումը, որոնք արատավորում են նրա պատիվը, արժանապատվությունը և գործարար համբավը:

Ամենևին պարտադիր չէ, որ պատիվը, արժանապատվությունը եւ գործարար համբավը արատավորող գործողությունները լինեն դիտավորությամբ կատարված, նույնիսկ անփութությամբ կատարվածը արատավորողին պատասխանատվությունից չի ազատվում:

ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքում նախատեսված փոփոխություններն ու լրացումը հնարավորություն կտան ֆիզիկական անձանց քաղաքացիական դատավարության ընթացակարգերով վերականգնել իրենց պատվի և արժանապատվության, խախտված իրավունքի վերականգնում հերքման, պատասխանի , ինչպես նաև դրամական հատուցման եղանակով: Նմանապես՝ իրավաբանական անձինք նշված ընթացակարգերով և եղանակներով կկարողանան պաշտպանել իրենց գործարար համբավը գրադարողական արտահայտություններից: Նշված

վտվոյություններով անձի արժանապատվությունը կամ գործարար համբավը պաշտպանվում են ոչ միայն ֆիզիկական անձի, այլև զանգվածային լրատվական միջոցների կեղծ կամ վիրավորական ռեզոնանսներին:

Վերջապես դատարանին իրավունք է վերապահված հաշվի առնելով կոնկրետ և հստակ հանգամանքները առավել մեղմ պատասխանատվություն՝ նախատեսել հրապարակային արտահայտություններ կամ ոչ ճշմարիտ փաստացի տեղեկություններ տարածող անձանց նկատմամբ:

Որպես կանոն իրավաբանական նորմատիվ բազան պետք է ապահովի անմեղների արդյունավետ պաշտպանությունը և չպետք է սահմանափակի մյուսերի հրապարակումը միայն այն պատճառով, որ դրանք կարող են վնասել պաշտոնատար անձանց հասարակական վարկին: Դիշտ է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի որոշումներում ասվում է, որ քաղաքական գործիչները «անխուսափելիորեն և գիտակցաբար իրենց յուրաքանչյուր խոսքը և գործողությունը հրապարակայնորեն են կատարում, ուստի համաձայնվում է այն բանի հետ, որ յուրաքանչյուր խոսք և գործողություն կարող է դառնալ լրագրողների և հանրության համար վերլուծության առարկա և ըստ այդմ նրանք պետք է ավելի մեծ հանդուրժողականություն ցուցաբերեն», այնուամենայնիվ, այս դեպքում խոսքը վերաբերում է քաղաքական գործչի խոսքին, գործունեությանը՝ ոչ թե անձին:

Ժողովրդավարական շատ պետություններում ենթադրվում է, որ ՁԼՄ-ները հասարակությանը սատարելու համար հաճախակի անհանգստացնում են պետական պաշտոնյաներին, որը երբեմն հանգեցնում է ՁԼՄ-ների անպատասխանատվությանը, սակայն ամկախ դատական իշխանությունը և արդյունավետ գործող մամուլի խորհուրդները կարող են աջակցել նման շեղումների դեմ պայքարում:

Լրագրողների կողմից որոշակի պատասխանատվություն ստանձնելու և մասնագիտական գործունեության հետ կապված էթիկայի նորմեր կիրառելու պարտավորության օրինակ կարող է ծառայել Մլովակիայի լրագրողների Սիմոնիկատի որոշումը, համաձայն որի՝ լրագրողը պետք է ձեռնարկի բոլոր անհրաժեշտ գործողությունները հասարակությանը ապահովելու հավաստի, ճիշտ, ստուգված, լրիվ և մասնագիտական տեղեկատվությամբ: Լրագրողը պարտավոր է հրաժարվել այնպիսի տեղեկատվության հրապարակումից, եթե պարզվի որ այն չի համապատասխանում իրականությանը, սպեկուլյատիվ բնույթ ունի, լրիվ չէ և ունի առևտրային ուղղվածություն: Անապացույց մեղադրանքները, վստահության չարաշահումը, մասնագիտության կամ ՁԼՄ-ների օգտագործումը անձնական կամ խնրակային շահերի նպատակով, փաստերի խեղաթյուրումը, ցանկացած սուտ տեղեկատվության կանխամտածված մատուցումը լրագրողի կողմից՝ դիտվում է որպես լրջագույն մասնագիտական զանցանք: Լրագրողը պատասխանատվություն է կրում իր բոլոր հրապարակումների համար (հրապարակային ներդրություն, հերքում, վնասների փոխհատուցում):

Ինչպես լրագրողը, այնպես էլ յուսարքանչյուր ոք պետք է հարգի սահմանադրական կարգը ժողովրդավարական ինստիտուտները, գործող օրենքները, հասարակության համընդհանուր ճանաչման արժանացած բարոյական սկզբունքները, այլոց սահմանադրական իրավունքները եւ սպասարկումները, պատիվը եւ բարի համբավը, բացառելով անհատական որակումները: Այլ քաղաքացիների պես լրագրողները նույնպես պետք է օգտվեն օրենքի լիակատար պաշտպանության տակ գտնվելու երաշխիքներից:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 135-րդ և 136-րդ հոդվածներով նախատեսված է պատասխանատվություն գրադարտության և վիրավորանքի համար, սակայն խոսքի ազատության ոգևորող սկզբունքները կապակցությամբ քրեական պատասխանատվությունը միջազգային ժողովրդավարական չափանիշներով չի համարվում համաչափ: Նկատի ունենալով սույն հանգամանքը առաջարկվում է ուժը կորցրած ճանաչել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 135-րդ և 136-րդ հոդվածները, ինչպես նաև ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 138-րդ հոդվածի 1-ին մասից հանել «135-րդ հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերով, 136-րդ հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերով,» բառերը:

ՏԵՂԵԿԱԼՁ

«Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացում կատարելու մասին», «Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքում փոփոխություն կատարելու մասին» և «Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություն կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքների նախագծերի փաթեթի ընդունման առնչությամբ այլ օրենքների ընդունման անհրաժեշտության բացակայության վերաբերյալ

«Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացում կատարելու մասին», «Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքում փոփոխություն կատարելու մասին» և «Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություն կատարելու մասին» Հայաստանի

